

емоційного інтелекту та здатності швидко та ефективно діяти в умовах сучасних соціальних викликів. Занурюючи здобувачів освіти у реальний життєвий досвід, сприяючи рефлексії та заохочуючи до співпраці, а також практичне навчання озброює їх інструментами для розуміння, залучення та впливу на соціальний світ. Перспективами подальших досліджень є формування емоційного інтелекту як складника соціокомунікативної компетентності.

Список використаних джерел

1. Горішна Н. М. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Педагогіка, соціальна робота.* 2009. Вип. 16 –17.

2. Карпенко О. Професійні функції соціального працівника як складова професійної компетентності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.* 2007. Вип. 20. С. 27–34.
URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2007_20_6

3. Поліщук В. А. Удосконалення професійної підготовки соціальних працівників: виклики сучасності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 22. С.121–125.

4. Чернета С. Ю. Практична спрямованість підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. The system of social services of Ukraine amidst transformation: modern trends and challenges : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. С. 180 –191.

Іван Іскерський,

кандидат технічних наук,

викладач кафедри машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль

ПРОФЕСІЙНІ САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ І САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ЧИННИКИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Автор піднімає питання щодо розгляду професійної самоідентифікації і самосвідомості як чинників особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців соціономічного профілю. Увага зосереджена на визначенні понять «самоідентифікація» і «самосвідомість», визначенні складових самосвідомості.

Ключові слова: *самоідентифікація, самосвідомість, професійна підготовка, майбутні фахівці соціономічних професій, особистісно-професійний розвиток.*

Стійке суспільство, що динамічно розвивається, можуть побудувати люди сучасно освічені, здатні гнучко й розумно реагувати на постійні зміни, які володіють розвиненим почуттям відповідальності за свою долю і майбутнє своєї країни. Для цього сучасна вища освіта має формувати у здобувачів вищої освіти вміння швидко орієнтуватися в потоках інформації, правильно формувати цілі, ухвалювати рішення в складних умовах, планувати і правильно розподіляти час.

На думку вчених, які досліджували проблему професійного становлення фахівців соціономічних професій (О. Біла, Т. Браніцька, Л. Буркова, С. Гвоздій, В. Корнєшук, С. Наход, О. Пришляк та ін.), в основі особистісного й професійного розвитку закладено принцип саморозвитку, що детермінує здатність особистості перетворювати власну життєдіяльність на предмет практичного перетворення, що зумовлює появу вищої форми життєдіяльності особистості – її творчу самореалізацію.

Визнання наявності у професійній підготовці чинника особистісної самоідентифікації пропонують враховувати вітчизняні дослідники (К. Матвєєв, О. Самойленко, О. Самодумська, Т. Чаусова), пояснюючи це тим, що, оскільки зарахування себе до тієї чи іншої професії, усвідомлення своєї тотожності з нею завжди втілюється в оцінках «кращий – найгірший», «добре – погано», тобто містить емоційно-оціночний аспект, тому професійна самосвідомість студентів і набуває різних форм вираження залежно від полюса ідентифікації зі своєю професійною роллю. Цей чинник слід брати до уваги, щоб формувати впевненість здобувачів вищої освіти у майбутній успішній роботі та кар'єрному зростанні [9; 10].

У період навчання в університеті відбувається становлення студента як фахівця, коли йому необхідно вчитися працювати в певній професійній царині, удосконалюватися у своїй професійній діяльності та набувати компетентностей, які забезпечуватимуть можливість справлятися з

різноманітними ситуаціями, що неможливо передбачити й змодельовати під час навчання у ЗВО. Нова економіка (економіка знань та інформації) наразі розвивається за рахунок формування, підготовки та постійного перенавчання працівників, які здатні відповідати на виклики часу та відповідати новим критеріям, які висувають роботодавці й стейкхолдери.

Процеси загального розвитку майбутніх фахівців соціономічного профілю і професійної підготовки багато в чому подібні. Вони функціонують на ідентичних принципах, у них застосовують здебільшого однакові методи підготовки. Але процес професійної підготовки значно ширший, тому що поряд із комплексом методів і форм теоретичного навчання в ньому застосовують численні форми й методи практичної підготовки.

Слід зазначити, що професійна підготовка може охоплювати такі фундаментальні практичні, загальнопрофесійні вміння, як уміння працювати з науковою літературою в пошуку спеціальної інформації; уміння ощадливо витрачати сировину, матеріали та енергію; вміння використовувати передовий професійний досвід і критично оцінювати результати власної праці. Окрім цього, можна доповнити цей перелік зі стандартів професійної підготовки різних спеціальностей (стандарт вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, стандарт вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти): «здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність працювати в команді» [7, с. 7–8]; «прагнення до збереження навколишнього середовища; навички міжособистісної взаємодії; здатність планувати та управляти часом; здатність працювати в команді та автономно» [8, с. 7].

І тут, розглядаючи загальні компетентності, не можна не відзначити наявність професійної самосвідомості, а отже, характеризувати компоненти професійної освіти і становлення потрібно як усвідомлення професійної діяльності, її психолого-педагогічних особливостей, тотожності зі своєю професійною діяльністю, власних психолого-педагогічних характеристик, які проявляються в індивідуальному стилі професійної діяльності; усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності, як суб'єкта професійної освіти і становлення тощо.

Під професійною самосвідомістю фахівця І. Донченко розуміє «складний інтегративний феномен, який полягає у відображенні у

професійній Я-концепції суб'єкта особливостей його професійної самоорганізації та їх усвідомлення на основі професійної рефлексії» [2, с. 14]. Я. Катюк вважає, що «це складне особистісне утворення, що формується під впливом професійного середовища й активної участі суб'єкта в професійній діяльності, тобто усвідомлене ставлення людини до своїх професійних потреб, мотивів, здібностей і поведінки» [3, с. 23]. О. Нежельченко вважає професійну самосвідомість «складною інтегральною структурою, що забезпечує відображення у професійній Я-концепції особливостей професійної самоорганізації та їхнє усвідомлення на основі професійної рефлексії» [6, с. 101].

На глибоке переконання С. Митрофанової, «змістом професійної самосвідомості є стійкі уявлення про відповідну професійну, психологічну, соціальну й моральну ідентичність членів групи. Усвідомлення спільності інтересів виражається у професійній самосвідомості групи, зміст і сенс якої активізують механізми соціально-психологічної консолідації групи й підтримки стабільності її соціального статусу» [5, с. 56]. Дослідниця наголошує на важливості «безумовного впливу професійного навчання, а згодом і професійної діяльності на формування самосвідомості» [5, с. 56].

Складовими компонентами професійної самосвідомості можуть бути:

- «поєднання професійної Я-концепції, професійної самоорганізації у професійній діяльності та професійної рефлексії» [2, с. 14];
- «незалежні інтегральні фактори: «емоційної компетентності» (емоційний компонент); «навчально-професійної мотивації» (мотиваційний компонент); «вольової саморегуляції» (вольовий компонент); «ціннісного розвитку» (ціннісний компонент); «особистісного розвитку» (особистісний компонент)» [1, с. 130];
- «когнітивний, емоційний і поведінковий» [4, с. 117].

Повністю розділяємо точку зору Р. Любар у тому, що для формування професійної самосвідомості фахівців соціономічних професій слід активно застосовувати в процесі їхньої професійної підготовки «творчі проєкти, особистісно-розвивальні тренінги, спеціалізовані спецкурси, «що передбачатиме формування здатності до програмування своєї діяльності, самовираження й самореалізації особистісного потенціалу» [4, с. 117].

Список використаних джерел

1. Губа Н. О., Павлюк О. Г. Емпіричне дослідження структури професійної самосвідомості майбутніх фахівців поліції. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 1 (17). С. 125–131.
2. Донченко І. А. Структура професійної самосвідомості фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2010. Випуск 1. С. 12–16.
3. Катюк Я. Л. Особистісно-орієнтовані засади розвитку професійної самосвідомості майбутніх психологів у системі післядипломної педагогічної освіти / Особистісно-орієнтована підготовка майбутніх психологів у системі післядипломної педагогічної освіти : посібник / П. В. Лушин, Н. Ю. Волянчук, О. В. Брюховецька та ін.; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. К., 2015. С. 127–152. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11438/1/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D1%8E%D0%BA_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf
4. Любар Р. Структурні компоненти професійної самосвідомості майбутніх фахівців. Збірник наукових праць *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021 Вип. 2(6). С. 112–118.
5. Митрофанова С. С. Становлення професійної самосвідомості майбутніх психологів як освітня проблема. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 3, Т. 2. С. 54–59.
6. Нежельченко О. І. Психологічні особливості розвитку професійної самосвідомості студентів – майбутніх корекційних педагогів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2016. Вип. 2(1). С. 96–101. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2016_2%281%29__19
7. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України № 384 від 04.03.2020. Київ, 20 с. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/241-Hotel-restor.sprava-bakalavr-VO.18.01.pdf>
8. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України № 1068 від 04.10.2018. Київ, 18 с. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-Turizm-bakalavr.21.01.22.pdf>

9. Самодумська О. Л., Самойленко О. А., Матвєєв К. М. Самоідентифікація у професійній підготовці майбутніх педагогів. Імідж сучасного педагога. 2023. № 2 (209). С. 55–61.
10. Чаусова Т. Особливості самоідентифікації фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти. 2016. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%A7%D0%90%D0%A3%D0%A1%D0%9E%D0%92%D0%90.pdf

Світлана Калаур

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У МАГІСТРАТУРІ

У публікації розкрито теоретичні та методичні аспекти формування у майбутніх магістрантів соціономічного профілю конфліктологічної компетентності. Досліджено потенціал освітніх програм другого (магістерського) рівня професійної підготовки у площині формування готовності до розв'язування професійних конфліктів у майбутніх соціальних працівників, психологів та соціальних педагогів.

Ключові слова: *конфліктологічна компетентність, майбутні фахівці соціономічного профілю, магістранти, освітньо-професійні програми.*

Акцентуємо, насамперед, увагу на тому, що соціальна сфера є найбільш складною з усього спектру сфер у соціумі будь якої країни, адже вона «є безпосереднім і опосередкованим відтворенням людського буття, сутність якого становлять різноманітні зв'язки, у яких перебувають члени соціуму, задовольняючи свої матеріальні, духовні та інші види потреб» [9, с. 11]. Повністю поділяємо думку О. Столярчук [11], що завдяки соціальній сфері суспільство має змогу якісно зреалізувати соціальну політику, тому фахівці соціономічного профілю (соціальні працівники, соціальні педагоги,